

Határokat bont az irgalmasság, ahogyan megszólal a hazánkban élő külföldi és a külföldön szolgáló magyar misszionárius, vagy egy református egyetemista lány — de élet és halál súlyos határhelyzeteiben is tágabb horizontot nyit. Önkéntes beteglátogatókról, daganatos betegek önszolgáltató csoportjáról, beteg gyerekeknek szervezett felejthetetlen nyári táborokról olvashatunk a negyedik részben, az ötödik pedig a gyászfeldolgozás kíséréséhez kínál tudományos igényű alapvetést és megszívlelendő szempontokat.

A kötet fejezeteit értőn válogatott versek és Sabáu-Trifu Cristina szakrális műalkotásainak képei tagolják.

Sokarcú irgalmasság... A színes mozaikkockákból végül ismét egyetlen kép, az Irgalmasság Arca rajzolódik ki. Felismerhetjük a tanúságtételek szerzőiről: ők azok, akik a világ *igazi* történetét írják. Azt a történetet, amely nem a látványos „jótékonykodás” vélt sikereinek színpadán, hanem a rejtekben, a „*Nincs emberem*” (Jn 5,7) hangosan vagy hangtalanul kiáltó embertelensége és az emberség, tragédiák és irgalom találkozásából szövődik. Erről ad hírt ez az értékes gyűjtemény, s ezért lehet nem csupán szentévi emlék, de naponta aktuális lelki olvasmány, kifogyhatatlan útravaló mindnyájunk számára. (*Verbum*, Kolozsvár, 2016)

BALÁZS JEROMOS

JEAN VANIER: AZ ÉLET NAGY KÉRDÉSEI

Jean Vanier neve és munkássága Magyarországon sem ismeretlen. A fogyatékkal élőkhez kapcsolódó Bárka közösség jelenléte mellett a szerző könyvei közül is több napvilágot látott már magyarul. Kisebb Jean Vanier-renezsánsz vette kezdetét a rendszerváltást követően, ami a fordításokat illeti, és ennek a folyamatnak a töretlenségét bizonyítja Görfföl Tibor új fordítása: *Az élet nagy kérdései*.

Bár a könyv magyar címe csak a közhelyességig általánosított jelentést adja vissza, a könyv eredetijében a kérdések „great” jelzője magában hordozza a „nagyszerűség” jelentésárnyalatát is, ami már előrevetíti a szerző spiritualitásának alapvetően pozitív hangoltságát. A kérdések komolyságát és súlyát éppen ez az életszeretlet és bizakodás egyensúlyozza ki a válaszok terén. A kérdések köré szerveződő tematika az új gondolatok forrásvidékétől a valóság feltárásán át a klasszikus teodiceia kérdésekig ível: miért van annyi szenvedés és miért van a rossz a világban? Ezeket a témákat pedig mintegy koncentrikus körökben tágítva, Isten jelenlétének és az ember szeretetre való készségének tárgyalásával, újból és újból felteszi: mi a valóság, hogyan lehetséges egy jó Isten teremtésében a rossz, és a sor folytatódik a halálra kérdező utolsó nagy fejezetig.

Hamar világossá válik, hogy a klasszikus kérdésekre adott válaszok teológiai forrásvidéke az inkarnáció. Ez a megtestesülés-központú teológia érthető, ha a Bárka közösség napi tapasztalatai között az emberi testet és annak fogyatékoságait Krisztus szemével látók tevékenységére gondolunk. De többről is szól ez a teológiai hangsúly, mint egy visszatérő tapasztalat egyszerű kiterjesztéséről. Jean Vanier gondolkodási útja is elsősorban alulról induló, induktív válaszkereséseken alapszik. Pusztán az a tény, hogy a valóságot, amelyben a gondolkodás megindul, visszatérő témájává avatja a könyvnek, arra az Arisztotelészre emlékeztetheti az olvasót, aki ugyanilyen kitartással fűrkészte a tapasztalható világát az antikvitásban. Abból pedig, hogy Vanier a megtestesülést választotta teológiai kiindulópontként, a visszatérő biblikus helyek is következnek. Kiemelt fontosságú ezért a János evangélium és annak prologusa, a teremtéstörténetek és más olyan részek a Szentírásból, amelyek magyarázata Krisztus közénk jött valóságára irányíthatja a kérdező figyelmét.

Legalább ennyire fontos kérdése a könyvnek a közösség és a társadalmi, emberi felelősségvállalás. Több ez, mint a segítségnyújtásra felszólító hang. Hiszen a teremtett világ védelmét drámai példákkal egészítve ki, nem egy helyen világosan kitapintható a szerző bűnfelfogásának a magjai közül a kizsákmányolásra szegeződő tekintet, amely egyfelől ember és ember, másfelől ember és környezete között zajlik a világban. Az öltözékünk megválasztásával már óhatatlanul bekapcsolódunk abba a kizsákmányoló *circulus vitiosus*ba, amely a ruháink megfizethető árát mások éhezésén és méltatlan munkaviszonyain keresi meg. Ennek a tudatosítása a közösség felé mutató felelősségvállalás minimumainak egyike lehet Jean Vanier szerint.

Ez, a teológiai szaknyelven strukturális bűnként ismert jelenség, vezet el az áteredő bűn olvasásához is. Megemlíthető hiányossága a könyvnek ezen a ponton, hogy bizonyos leegyszerűsítések miatt, például éppen az inkarnáció-központú teológia vagy a bűnfelfogás árnyalatlanságából fakadóan több gondolatmenet kifutása esetleges maradt. Amennyire szimpatikus a cinkosság és a bűn közötti összefüggés felmutatása (53.), annyira leegyszerűsítő például a szorongás és a félelem meghatározása (81.) és az ezen alapuló következtetési sor. A Júdás történetéről szóló olvasat (149.) felületessége vagy a természeti törvény (*lex naturalis*) és a természet törvényei közötti különbségtétel hiánya (40.) is ahhoz vezet, hogy a rossz döntés és ez által a bűn valóságának megragadása is a konkrét példák szintjén működik jobban, és nem a fogalmi megragadásán.

A szöveg fordítása kifejezetten elegáns, gördülékeny olvashatóságot biztosít a magyar olvasók számára. Egy-egy helyen talán elszett megoldásként

is értékelhető Görfől Tibor fordítói döntése (így például a könyv elején a platonikus reminiscenciákkal átszótt, angol „idea” és a magyar „gondolat” kifejezések megfeleltetése — 20.), de ezek elenyésző jelentőségűek ahhoz az olvasmányélményhez képest, amit a könyv egésze kínál.

Aki tisztán bölcséleti munkát vár a könyvtől, csalódni fog. Aki viszont bölcsességet vár *Az élet nagy kérdéseitől*, az bőséggel tud majd méríteni a genfi születésű szerző könyvéből. Saját tapasztalatai közül a sorsfordító katonai szolgálat mellett a Bárkához vezető út és az ott tapasztaltak, valamint rendkívül sok egyéni életesemény és találkozás színesíti azt a palettát, ahonnan a valóság megfestéséhez színekért nyúl Jean Vanier. A kérdések a maguk általánosságában is konkrétá válhatnak azáltal, hogy egy élet tapasztalatai feszülnek mögöttük. (Ford. Görfől Tibor; *Ursus Libris*, Budapest, 2016)

HOVÁNYI MÁRTON

ROLAND BARTHES ROLAND BARTHES-RÓL

Ha valaki komolyan fontolóra veszi mindazt, amit Barthes saját magáról írott könyvében ír (vagy pontosabban Roland Barthes-ról írott könyvében, mert az egyik Roland Barthes nem azonos a másik Roland Barthes-tal, mint tudjuk), ha hajlandó átvenni a könyv abszurditásig fokozódó önreflexióját, társadalmi és nyelvi érzékenységét, könnyen felmerülhetne benne saját műfajával, a recenzióval mint olyannal szembeni aggály. A könyvnek nehéz volna körvonalazni a témáját, módszeressége pedig igencsak elüt a szokásos irodalomtudományos írásokétól, mindössze hevenyészett töredékek, törmelékek halmazának tűnik, melyek közül némelyek nosztalgikusan irodalmiak, mások esszéiztikusan naplószerűek, vagy túl-latin bölcsészmadárnyelven írott szakmai töredékek — írhatnám merő jóhiszeműségből, de a nyelvi műfajok leküzdhetetlen vonzása révén, ezzel a mondattal máris a „vitriolos kritika” közhely- és mítoszhalójában találok magam, főleg, ha hozzáteszem a könyv hátoldalán található rövid bemutató szöveg „formabontó” szavának semmitmondását. Ez a jelző az ember individuális teremtőerejének a mitológiájához tartozik, s manapság mindennek „formabontónak” kell lennie, ha már a kezünkbe vettük és olvassuk. Hogyan írhatnék e könyvről egy olyan műfajban, melynek kontextusa és lehetőségi feltétele a szövegek egy társadalmilag rögzített érték-hierarchiája, amely a Művet mint olyat igyekszik elhelyezni az értékek ranglétráján, miközben Barthes könyve éppen hogy megpróbál lerombolni mindenféle hangot, minden eredetet, s magát csöppet sem Műként mutatni fel. Azt írja egy helyen, hogy valakiről első szám harmadik személyben beszél-

ni a nyelv gyilkos aktusa (238.), s ennek megfelelően a kritika a Szöveg gyilkosává léphet elő. E merényletet vállalva így írhatnék e könyvről:

Roland Barthes (1915–1980), a könyv szerzője a huszadik század egyik legnagyobb hatású irodalomtudósa. Magyarul megjelent művei, mint a *Szöveg öröme*, *A szerző halála*, *A divat mint rendszer*, de még sorolhatnánk, erősen meghihlették a külföldi és hazai irodalmárokat is, és talán nem túlzás azt állítani, hogy az írókat és művészeket is. Nem lenne könnyű meghatározni, hogy a franciául eredetileg 1975-ben, majd Darida Veronika kiváló fordításában magyarul nemrég megjelent könyvnek mi a műfaja. Ebben a töredékekből összeállított könyvben a szerző legtöbbször egyes szám harmadik személyben beszél magáról, jelezve ezzel, hogy az ember önazonossága mindenkor kétséges, hiszen leginkább nyelvében él a szubjektum, örök változásban. Kedvelt hasonlata Barthes-nak az Argo hajó (62.), melynek minden darabkáját kicserélték egyesével, mialatt a nevét megtartották. Ugyanígyennek tartja a szubjektumot, s így nemcsak saját személyével, de munkásságával is sajátosan ironikus viszonyt ápol.

A könyv első részében a szerző képei találhatók saját kommentárjaival. „...nem mást találunk itt, mint — egy családtörténetbe keveredve — a test előtörténetének alakzatait: azét a testét, mely a munka, az írás élvezete felé törekszik” — írja, máris megnevezve egy olyan szót, amelyet Barthes sajátos jelentéssel használ, a „test”-et, és amelynek egészen pontos definícióját soha nem adta meg, csak használatából sejthetjük, hogy mit jelenthet ez volta-képpen.

Az albumszerű fotósorozat után következnek a címmel ellátott töredékek, melyek nem rendeződnek fejezetekbe, részekbe, egyik követi a másikat, látszólag minden rendszer nélkül. Barthes *Az írás nulla fokában* megírta a nyelv utópiájának az elméletét, annak a nyelvnek, mely nem rendelődik alá semmiféle diskurzusnak, nem tartalmaz semmilyen közhelyet, az állandó aktivitás és szabadság jellemzi. Talán e könyvben Barthes ezt az elméletet igyekezett átültetni a gyakorlatba. Nem törekedett arra, hogy valami egységes gondolat rajzolódjék ki e könyvből, valami levonható következtetés, miközben minden egyes töredék egy szinte aforizmaszerű kijelentés értékével bír. Néhány töredéknek egy olyan szakszó a címe, amit előszeretettel használt korábbi írásaiban, sajátos, az eredetétől eltérő jelentéstartománnyal, s mintha ebben a könyvben fényt derítene ezek jelentésére (*Az atópia* 66, *A koincidencia* 76, *Az ellipszis* 110, *Az esztétikai diskurzus* 116, *Az imaginárius* 148.), de valójában inkább csak újabb mozgásba hozza őket, egy újabb lendületet adva annak a nyelvezetnek, amelyet saját bevallása szerint oly nagy élvezettel használ, s amely elválasztja a televízió hétköznapi nyelvétől (*A nyelv-*

